

‘Nut, lust en stevigheid’ van Zuylestein

Landgoed Zuylestein hoort sinds dit voorjaar bij Twickel. Hier, in Leersum, leefde gravin Marie van Aldenburg Bentinck totdat zij trouwde met baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaer en verhuisde naar Delden. Jemima de Brauwere is de huidige bewoner.

Door **HISKA BAKKER**

Op een lentedag parkeer ik mijn auto bij het poortersgebouw, in een veldje omzoomd door bomen. Jemima doet open en refereert direct aan het verleden: het parkeerterrein blijkt de manege te zijn waar Marie vroeger paardreed. Marie werd geboren in Hannover, in 1879. Haar ouders scheidden toen zij nog klein was en zij groeide vanaf 1885 op in kasteel Middachten, samen met haar vader. In 1901 werd Zuylestein hun woonplek. Het lijkt erop dat Marie Zuylestein zeer waardeerde: in elk geval schilderde, tekende én fotografeerde zij kasteel, tuin en omgeving uitbundig. Die werken nam zij bij haar huwelijk in 1922 – ze was toen 43 jaar – mee naar Twickel. Na het overlijden van haar vader in 1934 zijn ook meubels, zoals een prachtige kast, naar Twickel vervoerd. De materiële band tussen beide landgoederen bestaat dus al ruim een eeuw.

Tante Mieschen

Maar er zijn ook altijd persoonlijke relaties geweest. Zuylestein bestaat al sinds de 14e eeuw, was vanaf 1630 in handen van Frederik Hendrik, prins van Oranje, graaf van Nassau en is daarna bijna 400 jaar in handen van dezelfde familie gebleven. Toen Marie in 1901 arriveerde, was het eigendom van haar oom Godard, de overgrootvader van Jemima de Brauwere. Godard woonde zelf op kasteel Amerongen waar Jemima ook haar jeugd doorbracht. Als meisje ging zij regelmatig op bezoek bij oudtante Marie in Delden. “Wij noemden haar tante Mieschen. Mijn moeder gaf mijn broer en mij dan altijd eerst een opfriscursus hoe ’t hoort. Ik herinner mij haar als een kleine dame uit een andere eeuw met ouderwetse omgangsvormen. Zoals een bediende de thee binnenbracht, zo formeel ging dat niet >

Jemima de Brauwere: "Zuylestein zit in mijn genen." (Foto's: Eric Brinkhorst)

bij ons op Amerongen. Ooit kwamen bij een lunch grote schalen met bavarois en bramen op tafel. Mijn broer en ik attendeerden elkaar stilletjes op een wurmpje dat rondkroop op een braam. Mijn moeder zag onze steelse blikken. We mochten uiteraard niets zeggen, maar ik heb geen hap van de bramen gegeten."

Bombardement

Jemima studeerde Bouwkunde in Delft en werd partner bij AAArchitecten in Den Haag. "En eigenlijk wilde ik toen niet veel van het verleden weten. Totdat ik hoorde dat het niet goed ging met Zuylestein. De moestuin was onherkenbaar door volkstuintjes en een kwekerij; er werden evenementen georganiseerd zonder enig verband met de traditie. Toen ontdekte ik dat dit erfgoed mij echt aan het hart gaat. Zuylestein zit in mijn genen. Ik voelde het als mijn plicht het estafettestokje over te pakken. In 2011 kocht ik mijn broer uit en werd ik enig eigenaar. Dat betekende wel dat ik het architectenbureau moest afstoten en dat mijn partner Gert Middelkoop en ik in één klap een landgoed van bijna 150 hectare moesten beheren."

Een landgoed dat er heel anders uitzag dan toen Marie er woonde. Niet alleen een verwaarloosde tuin en bos, maar ook zonder oud kasteel. Een gevolg van een bombardement in maart 1945. De geallieerden vermoedden Duitse troepen in het kasteel en verwoestten het zo drastisch dat het restant in de vijftiger jaren afgebroken werd. Begin jaren tachtig lieten Jemima's ouders een kleiner kasteel in neoclassicistische stijl bouwen. Om inkomsten te krijgen, verhuurt Jemima dat kasteel en woont zij zelf in het poortersgebouw.

Naantjes

Als architect was Jemima gewend om een vraagstuk als een intellectuele uitdaging te zien. "Bij herbestemming van gebouwen onderzocht ik het verleden van de plek en analyseerde de vraag van de opdrachtgever. Vervolgens probeerden we altijd om slimme technieken toe te passen zodat we budget overhielden om schoonheid toe te voegen. Of om de verborgen laag van schoonheid die al in een oud gebouw zat, weer zichtbaar te maken."

Die verborgen laag van schoonheid haalt Jemima ook weer naar boven bij Zuylestein. Inspiratie? Een oude gravure. Een vogelvlucht van het landgoed, rond 1710 'naar 't leven getekent' door Daniël Stoopendaal. De gravure is verbluffend detaillistisch. Je ziet het kasteel, de moestuin, het sterrenbos, de overige bossen en landerijen. Er lopen mensen, er rijden koetsen, kinderen spelen, honden snuffelen de grond af. Inzoomend zie je zelfs de schaduwen van de bomen in de moestuin. Jemima: "Dit is een typische renaissancetuin. En de enige in Nederland die bewaard is gebleven. Want de meeste landgoederen, ook Twickel, gingen mee met de mode. Die 19e-eeuwse Engelse tuinen met slingerende lanen, niervormige vijvers, monumentale bomen en verwijzingen naar de sterfelijkheid; die trend is hier niet geweest. Ook omdat dit

landgoed hele perioden verhuurd was; waarom zou je voor een huurder de tuin moderniseren? Die uiterst maatvast gravure is mijn uitgangspunt en ik ga bij de restauratie van de tuin tot in detail. Zie je die streepachtige schaduwen van de boompjes in de moestuin? Ik ontdekte dat deze laagstam fruitbomen – naantjes – hier plat als leifruit zijn geweest en waaivormig. In Versailles stonden die ook in de moestuin tot aan de 19e eeuw. Ik heb ze weer aangeplant in die voor Nederland unieke waaivorm."

Aquarel tuingezicht Zuylestein, gemaakt door gravin Marie van Aldenburg Bentinck.

De Romein Vitruvius formuleerde dat goede architectuur voldoet aan drie kenmerken, namelijk nut, lust en stevigheid. Die bouwkundige theorie vertaalt Jemima naar Zuylestein. "Qua nut slaat dat op onze voedselproductie. Wij verbouwen veel groente en fruit. Te koop in onze winkel en via abonnementen aan particulieren, maar we leveren ook aan restaurants. Onze bosvarkens geven heerlijk vlees. We verbouwen oude granen als het glutenarme emmer, laten het malen in de lokale windmolen en bakken het tot brood. Op de akkers maken we gebruik van strokenteelt net zoals Twickel dat steeds meer doet. We werken ook nauw samen met de universiteit in Wageningen. Voor pilots kunnen wetenschappers altijd bij ons aankloppen, bijvoorbeeld het gebruik van robots, zoals een farmbot die zelf zaait en wiedt. Van oudsher waren landgoederen namelijk startpunten voor innovatie.

Duurzaamheid

Het tweede kenmerk lust is de schoonheid van deze unieke renaissancetuin. Hij is heel ingenieus ontworpen met een paar lange zichtlijnen, maar verder veel hoekjes en perspectiefwisselingen waardoor het groter lijkt dan het is en je steeds weer verrast wordt. Een tuin om te flaneren. En de stevigheid van Vitruvius vertaalt ik naar duurzaamheid. Hoe putten we de natuur niet uit? Geen pesticiden. Creatie van een voedselbos. Experimenteren met

klimaatbestendige inheemse bomen. Duurzaamheid is gericht op het heden én op de toekomst. Een andere voorwaarde voor de instandhouding van het landgoed is de maatschappelijke relevantie. Daarom is onze moestuin met winkel ook open voor bezoekers; dat educatieve aspect is essentieel voor de waardering van erfgoed."

Paralleel met Marie

Het beheer kost veel tijd en aandacht. De regelgeving wordt steeds complexer, de maatschappij stelt vragen. Dat betekent veel overleg met overheden, fondsen aanboren en altijd veel aandacht geven aan de vijftig vrijwilligers. De ambitie om de 17-eeuwse tuin te restaureren vergt ook veel geld. Als er dan iets onverwachts gebeurt, zoals een valwind die drie jaar geleden alle bomen in het sterrenbos knakte, is dat rampzalig. En het beheer leunt alleen op de schouders van Jemima, Gert en een enkele betaalde kracht. Daarom doet Jemima haar oudtante Marie na. Zoals die Stichting Twickel oprichtte om te toekomst van

het landgoed te waarborgen, zo gaat Zuylestein nu samen met Twickel. "Een grote professionele organisatie waar alle benodigde kennis aanwezig is. Wilke Schoemaker, de beheerder van Hof te Dieren, neemt taken over. Daar ben ik heel blij mee. Maar, net als Marie, blijf ik er nauw bij betrokken. Ik zorg dat de eigen identiteit blijft. En ik werk aan nieuwe plannen voor Zuylestein als voedselproducerend landgoed: visteelt in de vijvers of een eigen cider."

Op mijn verzoek schuift Diederik van Wassenaer, voorzitter College van Regenten van Twickel, aan bij het gesprek. Waarom is Zuylestein opgenomen in de Twickelfamilie? "We hebben hier bijna drie jaar over gepraat. Voor ons was de relatie met Marie die hier twintig jaar heeft gewoond, belangrijk. Ook omdat in de collectie van Twickel zoveel naar Zuylestein verwijst. Maar even waardevol is dat Twickel kan leren van Zuylestein. Met name de agrarische visie, de manier waarop hier circulaire landbouw wordt

Vrijwilligers helpen onder meer in de moestuin.

toegepast is richtinggevend voor de toekomst van Twickel. Jemima heeft heel veel kennis en kunde. Wij zijn blij dat we die mogen gebruiken."